

Josef Balejka: Příběh druhý. Z válečného Polska

Kapitola z knihy *Pod ochranou Panny Marie Svatohostýnské* (1995).

Po absolvování školy ve Valašských Kloboukách jsem se vyučil mechanikem ve známém hornickém a hutnickém městě Kladně, nacházejícím se poblíž Prahy. Maminka sice původně chtěla, abych i učňovská léta strávil u ní v rodném městě, nebylo to však bohužel možné.

Pan Orsák, který vlastnil ve Valašských Kloboukách autoopravnu, zaměstnával jen jednoho tovaryše a podle zákona nesměl k němu přijmout více než dva učně. A ty už měl.

V roce 1936, kdy bylo zřejmé, že agresivní politika fašistického Německa se zaměří také proti sousednímu Československu, vyhlásila naše armáda akci k získání jednoho tisíce pilotů z řad mladých chlapců.

A protože jsem letectví fandil už několik roků, využil jsem této příležitosti a po vyučení se přihlásil do pilotní školy – Masarykovy letecké ligy v Užhorodě.

Když jsem odjížděl z domova do tohoto města, které leželo v nejvýchodnější části republiky, udělala mi maminka na čelo křížek a kolem krku zavěsila zlatý medailonek s vyobrazením Panny Marie Svatohostýnské. Rozloučila se se mnou slovy: „Synku, ta tě bude opatrovat po celý tvůj život.“

Můj výcvik v Užhorodě trval půl roku. Naučil jsem se zde létat na sportovních strojích především typu Zlín. Na závěr jsem pak získal diplom sportovního pilota.

Protože jsem ještě před zahájením kursu podepsal závazek na čtyřletou službu u československého vojenského letectva, čekal mě dále nástup do kasáren.

Narukoval jsem do slovenského města Piešťan k 3. leteckému pluku. Nejprve jsem spolu s padesáti jinými nováčky prodělal základní vojenský výcvik a pak jsme byli zařazeni do pilotní školy. V ní nás naučili ovládat školní vojenská letadla.

Začátkem roku 1938 jsem byl odsud už jako svobodník odvelen s dalšími dvěma nejlepšími absolventy výcviku na šest měsíců do Prahy. Zde u 4. leteckého pluku se nás sešlo 53 mladých pilotů. Pod vedením podplukovníka Berounského a kapitána Veselého jsme létali na v té době slavných akrobatických strojích Avia 33 a Avia 122 a pak už na moderní bojové stíhačce Avia 504.

Odtržení nově vyhlášeného slovenského fašistického státu od jednotného Československa mě zastihlo 14. března 1939 opět v Piešťanech. Ze Slovenska museli odejít všichni Češi. My od 3. pluku jsme byli převeleni na letiště do moravského města Prostějova.

Protože 15. března bylo území Čech a Moravy násilně obsazeno německou armádou, která zde vyhlásila protektorát, byl jsem po pár dnech demobilizován.

Vrátil jsem se k mamince do Valašských Klobouk. Zaměstnání jsem získal v nedalekých podzemních vojenských skladech, v nichž jsem pracoval jako pomocník vodoinstalatérů.

Život v okupované vlasti se však pro mne stával den ze dne neúnosnějším. Nemohl jsem se klidně dívat na pochodující německé vojáky, na jejich vlajku, kterou každý den ráno ve Valašských Kloboukách vztyčovali před soudní budovou, poslouchat a číst zprávy o zatýkání českých lidí.

Tak jako většina našich vojenských pilotů a leteckých mechaniků rozhodl jsem se i já odejít za hranice. Věděl jsem, že tam bude boj proti fašismu, a tím za svobodu mé republiky, pokračovat, a chtěl jsem být při tom také užitečný.

V Radvanicích u tehdejší Slezské Ostravy, obci, která se nacházela hned u polských hranic, pracoval v té době jako krejčovský pomocník můj spolužák z valašskokloboucké školy František Sucháček.

Protože vždy patřil k mým nejlepším kamarádům a plně jsem mu důvěřoval, rozjel jsem se za ním na začátku května na kole. Požádal jsem ho o pomoc při cestě do Polska.

Ještě téhož dne, v pátek, kdy jsem k němu dojel, obešel se mnou vesnici a ukázal mi, kde se dá hlídaná hranice nejsnáze překonat. Zároveň mně poradil, abych se o přechod pokusil až v neděli v poledne, kdy Němci střídají stráž.

Strávil jsem tedy u přítele zbývající dobu a v neděli před polednem jsme se rozloučili. Od vesnice jsem stoupal polní cestou k menšímu lesíku a pomalu směřoval k pasece na vrcholu kopce, kde probíhala státní hranice. Rozhlížel jsem se, jestli nejsou poblíž němečtí vojáci.

Najednou se ke mně připojila asi dvacetiletá hnědovlasá dívka. Začala se mě vyptávat, jestli chci také přes hranici jako ona. Báł jsem se, že je to provokatérka, kterou gestapo používá proti Čechům. Proto jsem jí odpovídal jen vyhýbavě.

Pak jsme si na chvíli sedli a dívka se mi svěřila, že pracuje jako nemocniční sestra a chtěla by se dostat do Orlové, kde má rodinu.

Věděl jsem, že toto město, patřící dříve k Československu, se na základě mnichovské dohody dostalo v říjnu minulého roku na polskou stranu posunuté hranice.

Během tohoto vyprávění jsem ucítil z jejích šatů charakteristickou vůni nemocničního desinfekčního prostředku. Proto jsem jí uvěřil a také se přiznal, že jsem letec, který prchá do Polska.

Pokračovali jsme v cestě. Patrně tudy nešla poprvé. Jistým krokem směřovala k hranici a mě vyzvala, abych ji následoval v povzdálí.

Byli jsme už skoro na vrcholu kopce, když se otočila a rychle ke mně rozběhla. Chytila mě za ruku a doslova odvěkla kousek stranou od cesty. Strhla mě na sebe do trávy se slovy: „Proboha, milujte mě.“ To už jsem také uviděl německou pohraniční hlídku, která k nám směřovala.

Dívka mně šeptala stále stejnou větu a já se tedy snažil milování alespoň předstírat. Slyšel jsem, že Němci se na cestě zastavili a jeden z nich řekl sprostou nadávkou. Pak se jejich kroky začaly naštěstí vzdalovat. Ještě chvíli jsme s děvčetem zůstali přitisknuti k sobě. Bylo to pro případ, že by nás hlídka ještě z dálky pozorovala.

Po pár minutách jsme vyskočili a držíce se za ruce jsme přeběhli kolem blízkého hraničního kamene do Polska. Dovedla mě do vesnice Szumbarku a tam mi řekla: „Běžte se přihlásit na policii, já tu na vás počkám.“

Už jsem ji však nikdy neviděl. Po příchodu na četnickou stanici jsem byl totiž zadržen.

Při výslechu jsem uvedl, proč jsem utekl do Polska, a žádal jsem o převezení k některému československému legionu, o nichž jsem slyšel, že se formují. Bylo mně však řečeno, že takové útvary ještě neexistují a já se musím vrátit do protektorátu.

Polští četníci se ke mně chovali slušně. Dali mi najíst a nechali mě u sebe přespat v otevřené cele. Ráno mě jeden z nich dovedl nazpátek do blízkosti hranice. Zalehli jsme za jednou zahrádkou a pozorovali okolí. Pak mně ukázal nedalekou boudu, že tam už je Morava.

Rozloučil jsem se s ním, naposledy se rozhlédl dokola a vydal se přes asi padesátimetrový pruh pole k boudě. Když jsem k ní docházel, najednou zpoza ní vyšli dva němečtí vojáci.

Nevím, kde se ve mně vzalo tolik duchapřítomnosti, ale rozběhl jsem se k nim a spustil: „To jsem rád, že vás vidím. Šel jsem se projít, neznám to tu a vtom jsem uviděl cizího vojáka s hranatou čepicí. Hned jsem od něho utíkal sem.“

Chlapi byli naštěstí sudetští Němci a česky dobře rozuměli. Sklonili pušky a jeden povídá: „To jste měl štěstí. To byl Polák. Ten by vás mlátil po patách.“ Sedli jsme si do závětrí za boudu, já vytáhl české cigarety a společně jsme si zakouřili.

Uctivě jsem Němcům poděkoval za „záchranu“ a vrátil se do Radvanic. Vyzvedl jsem si u kamaráda kolo a neradostně se vracel do Valašských Klobouk. Nikomu jsem raději nic nevyprávěl. Nevěřili by mi, nebo by se mi smáli.

Podruhé jsem se pokusil o přechod hranice zhruba o měsíc později. Bylo to 12. června 1939. Tentokrát jsem do Radvanic přijel i s Oldřichem Hlobilem z Valašského Meziříčí, mým přítelem z vojenské služby u piešťanského leteckého pluku.

Bylo to přesně v 18 hodin 10 minut, kdy jsme vkročili na polské území nedaleko od místa, kde se mi to podařilo poprvé. Asi po padesáti metrech se před námi vztyčil z vysoké trávy polský financ, který tam ležel se svým děvčetem, a odvedl nás zase do Szumbarku. Během noci tam přibyli ještě další Češi, mezi nimiž byli i nám známí letci z Piešťan, Kotera a Pípa.

V Szumbarku jsme strávili devět dní. Ubytování jsme byli v privátních domech. Já jsem bydlel u paní Urbanové, u které se stravovali polští důstojníci. Protože jsem neměl peníze, pomáhal jsem jí s umýváním nádobí, abych tak splatil nájemné.

20. června odjela celá naše skupina autobusem bez doprovodu do Českého Těšína a odsud večerním vlakem do Krakova, kde jsme se druhý den hlásili na československém konzulátu. Ubytovali nás v turistické noclehárně, kterou měl pronajatou náš konzulát. Dále následovalo fotografování, lékařské prohlídky a vystavení emigračních legitimací. Dostatek času jsme měli také na prohlídku města, jeho historických památek a koupání ve Visle. Celou tu dobu se o nás staral nadporučík Král. 10. července nás odvezli z Krakova do Bronowic (český název je Velké Baranovice). Zde v táboře vybudovaném ve starých kasárnách byl velitelem podplukovník Ludvík Svoboda, který později velel československé jednotce a armádnímu sboru v Sovětském svazu a po válce zastával v Československu funkci ministra národní obrany a v letech 1968–1975 byl prezidentem republiky.

Po návštěvě ministra bývalé československé vlády pana Juraje Slávika, která proběhla v bronowickém táboře 17. července, se nás mnoho rozhodlo přihlásit se do francouzské cizinecké legie. Celkem z Polska do Francie tímto způsobem odešlo okolo šesti set československých důstojníků a vojáků.

O sedm dní později jsme ráno odjeli zvláštním vlakem do Gdyně, kam jsme dorazili téhož dne ještě před setměním. Měli jsme tam v přístavu nastoupit na loď plující do Francie.

Z Varšavy však za námi přijeli dva vysocí důstojníci, kteří žádali, aby českoslovenští piloti neodjížděli, ale přihlásili se do polského vojenského letectva. Hrozili, že pokud tak nikdo neučiní, nepustí nikoho z našeho transportu na loď.

Po chvíli váhání se nás rozhodlo zůstat v Polsku třináct. Kromě mě to byli rotní J. Mokrejs, V. Murček, K. Richter, J. Vlekal, četaři J. Dobrovolný, J. František, O. Kestler, T. Motyčka, M. Pavlovič, Z. Škarvada a desátník J. Vyhnis. Doufali jsme, že právě v této zemi budeme moci jako první bojovat proti fašistům. Parník s našimi dřívějšími druhy odplul 26. července.

My, kteří jsme v Gdyni zůstali, jsme 27. července odjeli rychlíkem do Varšavy, kde nás po lékařských prohlídkách slavnostně přijali do polské armády.

Naše přeškolení na polská letadla probíhalo v Deblíně. Sešel jsem se zde i se svými slovenskými přáteli, piloty J. Lazarem, J. Káňou a J. Hralou, kteří se mnou dříve sloužili na piešťanském letišti, odkud také dne 7. června na svých strojích společně s pěti druhy uletěli do Polska.

Letadla, která jsme dostali k dispozici, byla proti našim československým, na která jsme byli zvyklí, značně zastaralá.

Jednalo se o staré navigační letouny Potaz XXV A2 a školní tréninkové stroje RWD 8 a PWS 26. Velel nám podplukovník Bajan a jako letečtí instruktoři zde působili rotmistr Józef Zwierzyński, rotný Boleslav Hofman a četař Wilhelm Kosarz. První dva piloti byli Poláci, Vilém Košař, jak jsme česky přepisovali jeho jméno, však pocházel ze severní Moravy.

Košař se narodil 20. června 1908 v Radvanicích u Ostravy. Vystudoval obchodní školu v Orlové, na níž se vyučovalo v polském jazyce. Když po jejím absolvování nemohl najít v Československu zaměstnání, odejel v roce 1926 za prací do Polska. Tam pracoval jako úředník v Sosnowci a po získání polského státního občanství v roce 1928 se dobrovolně přihlásil do polské armády k letectvu. Sloužil jako pilot 2. pluku v Rakowicích u Krakova. Byl rovněž instruktorem pilotáže v harcenské eskadře (peruti) Krakowského aeroklubu, který vznikl v roce 1937 a kde se Košař věnoval i mládeži, a to bez ohledu na svůj volný čas. Určitou dobu zalétával stroje také v polských leteckých závodech.

Náš poklidný pobyt v Deblíně, kdy jsme létali čtyři až osm hodin denně a vozili s sebou nováčky, kteří se učili navigaci, byl tragicky narušen těsně v předvečer války. 29. srpna se v blízkosti letiště srazila dvě letadla s polskými piloty. Na druhý den byl při jejich pohřbu nesen i náš věnec s nápisem na stuze: „Svým kolegům letcům věnují českoslovenští piloti.“

1. září 1939 ve 4.45 hodin ráno napadla Polsko německá vojska. Začala 2. světová válka. Jak jsme se postupně dozvídali, proti šedesáti německým divizím, které zaútočily z Východního Pruska, Pomořan, Horního Slezska a Slovenska, se bránilo třicet osm nedostatečně vyzbrojených polských divizí a tři brigády. Polákům chyběla pohraniční opevnění, měli jen dvě motorizované brigády a spoléhali na dvanáct jezdeckých brigád, které však v boji s nacistickými pancéři a tanky musely nutně podlehnout. Dne 17. září pak začala z východu polské území obsazovat také sovětská armáda.

V průběhu devatenácti dní byla prakticky polská armáda zničena. Hlavní město Varšava kapitulovalo 28. září a poslední polské jednotky pak ještě bojovaly do 6. října.

Už v prvních dnech války ovládlo celý polský vzdušný prostor německé válečné letectvo. Tisíc dvě stě polských letadel, z nichž mnohá byla zastaralého typu, nebylo pro silné Luftwaffe rovnocenným soupeřem.

Leteckých bojů v Polsku se zúčastnilo také mnoho československých pilotů. Je známo, že před okupací Československa Němci měla moje vlast vyspělý letecký průmysl, šest leteckých pluků, které disponovaly asi 750 moderními bojovými letadly a dalšími rezervními, školními, tréninkovými a transportními letouny. Jako letecký personál zde bylo vyškoleny 2030 osob.

Po obsazení Československa uteklo do Polska asi tisíc letců, z toho přes polovinu leteckého personálu. Z nich bylo v době vypuknutí války devadesát tři mužů už zařazeno do polského vojenského letectva a devadesát sedm jich čekalo na přijetí.

4. září 1939 začalo na polním letišti Góra Pulawska u Pulaw formování československé letecké jednotky, které velel kapitán Bohumil Liška. V této jednotce bojovalo šedesát Čechoslováků, a to jak piloti, tak členové technické obsluhy a dalšího leteckého personálu. Ostatní českoslovenští piloti a mechanici byli začleněni v polských jednotkách.

Podle dostupných materiálů v Polsku vykonali během války Čechoslováci více než čtyři sta letů v čase tisíc pět set hodin. Při těchto bojových akcích padli čtyři naši druzi a šest jich bylo zraněno.

Byla to krutá válka. Viděl jsem, jak německá letadla bombardovala letiště a vesnice, jak zabíjela mladé lidi. Naše zastaralé stroje se nemohly s německými moderními stíhačkami vůbec utkat. Mohli jsme v nich provádět pouze pozorování nebo nanejvýš shazovat z nich ruční granáty na německé kolony, rychle postupující po silnicích do nitra země. Často jsme vzpomínali na naše rychlé a dobře vyzbrojené stíhačky v Československu, na to, jak by se nám nyní dobře hodily, abychom se mohli s Němci rovnocenně utkat ve vzdušných soubojích.

Na RWD 8 a PWS 26 jsme se mohli jen ploužit těsně při zemi a vyhýbat se německým letounům, které po nás pásly. Němci nás honili „jako zajíce“ každý den. Jen jsme někde přistáli, brzy nad námi zakroužily nepřátelské stíhačky a začaly nás ostřelovat.

Při jednom bojovém letu stroj pilotovaný četařem Josefem Františkem, který s sebou vezl i polského pozorovatele, byl zasažen a musel nouzově přistát. Před blížícími se Němci je však zachránil seržant Zwierzyński s četařem Košařem, kteří ostřelovali okolí a své dva kolegy naložili do vlastních letadel.

Při neustálých přeletech a skrývání se před nepřáteli se naše původní jednotka rozdělila. S jinými československými letci jsme se v Polsku viděli naposledy 10. září u Sosnowce. I benzin do letadel jsme si museli obstarávat sami. Naštěstí na mnoha nádražích stály odstavené cisternové vozy.

Zůstali jsme pospolu jenom čtyři Čechoslováci a jeden Polák. V této sestavě jsme létali až do porážky Polska a náš československý čtyřlístek, který se úzce přátelsky sžil, pak pokračoval ve společném boji proti fašismu i ve Francii a Anglii.

Mými nejbližšími druhy se tak až do své smrti stali četaři Josef František, pozdější nejúspěšnější stíhač bitvy o Anglii, Matěj Pavlovič a Vilém Košař. V Polsku pak s námi jako velitel bojoval poručík pozorovatel Zbigniew Osuchowski.

Polský rozhlas často vysílal zprávy o německých vojácích, kteří převlečení do polských uniforem vraždili civilní obyvatelstvo nebo stříleli do polských vojenských jednotek, varoval také před německými letadly pomalovanými polskými znaky. Je přirozené, že takové informace vyvolávaly často paniku. Slyšeli jsme i o tragické smrti jednoho československého letce, který při nouzovém přistání vylezl na křídlo letadla, otevřel uzávěr nádrže a kontroloval stav benzínu. Polský četník, který k letadlu přiběhl, se domníval, že věc, kterou pilot drží v ruce, je ruční granát, a střelil ho přímo do hlavy.

Na rozšíření fámy o německých vyzvědačích jsem málem svým životem doplatil také já. A byla to opět Panna Maria Svatohostýnská, které vděčím za svoji záchranu.

Stalo se to 16. září 1939 ve východním Polsku blízko Trojanowa. Přistáli jsme u jedné menší vesnice a rychle ukryvali naše letadla na kraji lesíka. Bylo horko, a tak jsem ze sebe shodil vojenskou blůzu a jen v košili sekal větve na zamaskování strojů. Najednou vidím, že k nám přijel na statném koni sedlák, který ještě před chvílí oral nedaleko nás. Obrátil se na našeho velitele: „Pane poručíku, viděl jsem takového mladého chlapce, který se skrýval v trávě, a když jste přistávali, tak vás pozoroval dalekohledem a zapisoval si něco. Potom se zvedl a nyní jde do vesnice.“

Poručík se zeptal, kdo z nás umí jezdit na koni. Když nikdo neodpovídal, přihlásil jsem se já. Ani nevím proč. Na koni jsem seděl jen několikrát v dětství a ten přede mnou, který byl před chvílí vypřažen z pluhu, byl tažný kůň, ne jezdecký, a neměl samozřejmě ani sedlo.

Pospíchal jsem. Proto jsem si už neoblékl blůzu, jen revolver jsem si strčil za pás kalhot.

Kůň mě kupodivu poslouchal, a proto jsem muže, který šel po polní cestě, brzy dostihl. Předjel jsem ho a on, protože ve mně bez uniformy nepoznal vojáka, mi ještě zamával. Pár metrů před ním jsem seskočil s koně a namířil na něho revolver: „Ruce vzhůru!“

Bez odporu se vzdal. Prohledal jsem ho a našel dalekohled, německou pistoli a pod kabátem ukryté pouzdro s mapou, náčrtky a zápisky. Bylo jasné, že se jedná o vyzvědače.

Vyzval jsem ho, aby šel přede mnou do vesnice. Jednou rukou jsem na něho stále mířil revolverem a druhou táhl za sebou koně, který již byl starý a předchozí jízda se mnou ho zcela vyčerpala.

Když jsme došli do vesnice, začal hned na malém kostele vyzvánět zvon, který svolával místní obyvatele. Ti nás záhy obklopili.

„Tady máte německého špiega. Chytil jsem ho a teď vám ho předám,“ řekl jsem velmi nedokonalou polštinou, ve které převládala česká slova. To však byla chyba. Všichni poznali, že nejsem Polák. Můj zajatec toho okamžitě využil a spustil jejich dokonalou mateřštinou, že ne on, ale já jsem německý špeh, vždyť neumím ani polsky.

Několik okolostojících na mě hned skočilo. Chlapi mi vykroutili z ruky revolver a vzali také ostatní věci, které se pro ně staly důkazem, že jsem opravdu nepřátelským vyzvědačem. Všichni byli velice rozčilení a stále křičeli: „Pověste ho, Švába!“ Mnou zajatý Němec se zatím ztratil v davu a vytratil se z vesnice.

Křičel jsem, že jsem český pilot, který jim pomáhá v boji proti nacistům, že je nás více a přistáli jsme nedaleko jejich vesnice, a když tam zajdou, tak jim můj velitel, Polák, potvrdí má slova. Oni mě však ani neposlouchali. Jeden z mužů zavolal malého chlapce a poslal ho domů pro provaz.

Svázali mně ruce a dovedli mne ke košaté lípě, která stála před jedním statkem na poněkud vyvýšeném místě. Na provaze udělali smyčku, kterou mi utáhli kolem krku, a druhý konec provazu přehodili přes silnou větev stromu.

Naštěstí jsem dostal spásný nápad. Žádal jsem, aby mi dovedli kněze, abych se ještě před smrtí vyzpovídal.

Poláci jsou velmi zbožní lidé, proto mně vyhověli. A já tak opět získal naději. Říkal jsem si, že kněz je přece inteligentní člověk, který pozná, že jsem Čech a ne Němec, nebo alespoň pošle někoho k lesíku za vesnicí, aby zjistil, zda jsou tam letadla a moji kamarádi.

Když přišel pomalým krokem, v ruce držel bibli a kolem zápěstí měl omotaný růženec s křížkem. Pokřížoval se a začal mi vyčítat, že jsem se stal vyzvědačem a přináším zlo místním lidem. Také on mi nechtěl věřit, že jsem Čech. Domníval se, že se jen tak vymlouvám, abych si zachránil život. Myslel jsem, že je všechno ztraceno.

Vzpomněl jsem si na rodnou vlast, na maminku a naráz také na medailonek s Pannou Marií Svatohostýnskou, který jsem od ní dostal a stále nosil, aby mě chránil. Upozornil jsem na něho kněze.

Ten uvolnil oprátku na mém krku, rozepnul mi košili a prohlédl si medailonek. Přečetl si také nápis, který byl na něm vyrytý: „Panno Maria, oroduj za nás.“

Jakmile si přečetl tato česká slova, uvěřil mi. A téměř okamžitě dojel do vesnice polský četník. Od rychlé jízdy byl celý zpocený, stejně jako služební pes, který běžel vedle jeho kola.

Četník rozhrnul dav vesničanů, postavil se vedle mě a začal vysvětlovat, že se jedná o omyl. Že viděl přistávat naše letadla, rozjel se k nim a poručík Osuchowski ho poslal za mnou, československým pilotem polského vojenského letectva.

Poláci mě okamžitě rozvázali, začali mě líbat a velice se omlouvali za své předchozí jednání. Doběhli k letadlům také pro mé bojové druhy. Večer pak byla na moji i jejich počest uspořádána v obci velká slavnost spojená s bohatou hostinou.

Druhý den ráno jsme odtud odletěli. Po určité době letu jsme na jednom místě uviděli větší soustředění polských jednotek. Přistáli jsme zde. Jednalo se o brigádu generála Kulezy. Na jeho rozkaz jsme v následujících dnech opět prováděli výzvědné lety a bombardovali Němce ručními granáty.

O tom, že naše bojové akce byly velmi úspěšné a významně pomáhaly polským jednotkám v boji, svědčí skutečnost, že 19. září vyznamenal generál Kuleza Josefa Františka, Matěje Pavloviče a mne Polským válečným křížem.

Válka však měla rychlý spád. 22. září 1939 jsme na polském bojišti startovali naposled. Bylo to v Kamiolce Strumilowej a neletěli jsme sami. V Košařově letadle seděl generál Strzemiński, František vezl generálova pobočníka, já poručíka Osuchowského a konečně s Pavlovičem letěl mechanik. Tentokrát naše čtyři letouny mířily do Rumunska.